

Parazit

Herega, Tomislav

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:985645>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA LIKOVNU UMJETNOST
PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ LIKOVNA KULTURA

Tomislav Herega

Parazit

ZAVRŠNI RAD

Mentor:

Red. prof. art. Božica Dea Matasić

Osijek, godina 2018.

SADRŽAJ:

1. UVOD	2
2. ODABIR MOTIVA	3
3. UMJETNOST KAO KRITIKA DRUŠTVA.....	5
4. RAD PARAZIT U KONTEKSTU SUVREMENOG DRUŠTVA I SUVREMENE UMJETNOSTI	6
5. TEHNIKA I MATERIJALI IZVEDBE	8
6. ZAKLJUČAK	10
7. LITERATURA	11
8. SAŽETAK	12
9. PRILOZI	13

1. UVOD

Riječ parazit, prema definiciji predstavlja organizam koji živi na račun organizma domaćina.¹

Etimološki riječ parazit nastaje kao spoj dvije starogrčke riječi; *para* što znači “pokraj” te *sitos* koja znači “hrana” što je označavalo ljude koji jedu sa tuđeg stola, a u antičkom dobu odnosila se na zabavljače koji su u zamjenu za zabavu zaslužili pravo gostiti se za stolom publike.

Ljudi se već od malih nogu susreću sa parazitima u širem smislu riječi; najčešće u vrtiću ili školi gdje kolektivna dječja nebudžanost rezultira nepoželjnim nametnicima kao što su krpelji, ili uši. Za mnoge je to neugodan način upoznavanja sa oblikom života koji preživljava na štetu drugih uz ponekad strašne posljedice po domaćina. Kroz daljnji život parazitski odnosi metaforički pokrivaju više različitih situacija. Ljude koji iskorištavaju druge često nazivamo parazitima, a nimalo ne štedimo političke vrhove, ili financijske instance od te usporedbe. No, tko li je bolji primjer parazita od upravo lika one koje upoznajemo u školskim klupama; Aljone Ivanove, stare lihvarice koja je svoj život, ali i tragičnu smrt doživjela na stranicama Dostojevskog. Njeno blagostanje počivalo je na izmorenim ramenima običnih ljudi stjeranih u kut.

Cilj ovog završnog rada je kratka kritika korupcije koja se proteže uzduž svih linija ljudskog djelovanja te ostavlja ožiljke u obliku napuštenih i oronulih tvornica usred živih gradova. Alat ove kritike je ilustrativno kiparstvo, točnije maketa inspirirana posrnulom zgradom Osječke ljevaonice željeza i tvornice strojeva. Pojava njenih oronulih zidova, razbijenog stakla i već zaboravljenih šupljih prostorija je poslužila kao simbol nepravilnosti u društvu.

¹ Parazit - nametnik, organizam koji živi u ili na drugom organizmu i iz njega crpi najčešće hranjive tvari. Biologija 2, udžbenik iz biologije za drugi razred gimnazije, Irella Bogut, Irena Futivić, Marija Špoljarević, Ana Bakarić.

2. ODABIR MOTIVA

U ovom radu kao medij koristim maketu sa svrhom simboličnog ispitivanja simptoma korupcije, njenih uzročnika i moguće prevencije.

Inspiraciju za ovaj završni rad pronašao sam u kompleksu erodiranih zidova Osječke ljevaonice željeza i tvornice strojeva. Ovaj nekoć ponosni industrijski div postao je predmetom moje osobne fascinacije i učestalog promišljanja. Slika hladnog i razbijenog stakla prosutog uzduž zidova što u pravo vrijeme reflektiraju sunčevu svijetlost duboko u zaboravljene kutke gdje obasjavaju trulež na samo par sati dok se ciklus dana i noći ne ponovi. Uz mozaik hrđe te ispucale žute boje na čeličnoj konstrukciji kao zadnja uvreda željeznom biku dolazi zgužvani, olujnim vjetrom savijeni krov, deformiran bičem vremena. Sve ovo čini moju riznicu motiva čije elemente pokušavam dočarati u svom radu.

Osim simbolički stiliziranog prikaza devastirane tvornice, maketa sadrži i disproporcionalno uvećanu skulpturu krpilja kao jednog od najpoznatijih parazita iz obitelji insekata. Motiv parazita proizlazi iz književnih djela te svakodnevnog razgovora. Još jedan bitan vizualni element za ovaj dio rada je zlato. Ono simbolizira bogastvo, ekstravaganciju, obilje i moć. Korištenjem laka zlatne boje simbolički sam naglasio sraz između bogate manjine koja ubire plodove svog parazitizma te sve siromašnije većine.

Inspiracija za odabir kiparstva kao medija za izvedbu završnog rada proizlazi iz osobne ljubavi prema tom mediju i težnje za napredovanjem u ovoj domeni likovne umjetnosti. Dodatno nadahnuće proizlazi iz kontroverznog opusa braće Chapman, Damiena Hirsta i drugih suvremenih umjetnika koji su se bavili srodnom tematikom.

Odrastajući uz bajke braće Grimm razvio sam bujnu maštu te gorljivu ljubav prema stvaranju imaginarnih događaja kreirajući alternativni svijet. Uskoro sam odlučio razbiti taj svijet na manje fragmente gdje svaki fragment nosi jednu specifičnu priču. Parazit ostaje dosljedan tom konceptu, naime podloga predstavlja plutajući dio razbijene zemlje, svojevrsan zasebni planetoid. Sličnu zamisao ima i hrvatski

suvremeni umjetnik Marko Tadić, njegovo djelo “We used to call it the moon” istražuje mogućnost fiktivnih svjetova te alteraciju prošlosti i budućnosti.

3. UMJETNOST KAO KRITIKA DRUŠTVA

Umjetnost posjeduje i svoju društvenu dimenziju, kao takvu nazivamo ju angažirana umjetnost, a njena definicija prema Šuvakovićevu pojmovniku suvremene umjetnosti glasi: “Angažirana umjetnost je umjetnička praksa čiji je zadatak i smisao realizacija političkog ili etičkog ideala i programa. Ona se suprotstavlja zamislama autonomije umjetnosti, što znači da su estetski i umjetnički kriteriji umjetničkog djelovanja podređeni političkim ili etičkim zahtjevima.” (Šuvaković, 205:52)

Oružje kritički usmjerene umjetnosti su emocije koje takva djela pobuđuju kroz humor, sarkazam, ironiju ili šok. Snažne emocije postaju poticaj za propitkivanje prezentiranog problema od strane publike, a umjetničko djelo postaje pozivnica na promjenu. Ono dodatno antagonizira odnos između ustajalog i dinamičnog, čiji sukob rezultira promjenom u društvu, ili predajom pred problemom.

Umjetnik kao kritičar postaje avangarda u borbi sa problemom, on kao i aktivisti drugih profila uskaču u borbu sa represivnim društvenim snagama. Ponekad, na žalost postaju žrtve društvene apatije i inercije, kada njihove poruke padnu na neplodno tlo.

Primjer angažiranog umjetnika je i kineski suvremeni umjetnik Ai Weiwei. Koristeći razne umjetničke kanale grčevito je vodio borbu protiv represivnog kineskog političkog aprata za osnovna ljudska prava. Primjerice, njegov angažman nakon stravičnog potresa u kineskoj pokrajini Sečuan 2008. godine stavlja u fokus korupciju unutar kineskog građevinarstva. Kao spomenik na tragediju Weiwei je postavio umjetničku instalaciju sastavljenu od čeličnih šipki pronađenih na mjestu tragedije tvoreći sablasni pejzaž.

4. RAD PARAZIT U KONTEKSTU SUVREMENOG DRUŠTVA I SUVREMENE UMJETNOSTI

Suvremeno društvo karakteriziram kao parni stroj koji juri u nepoznato eksponencijalno rastućom brzinom. Tehnološki i znanstveni napredak čovječanstva je zapanjujući i čini se kako stojimo na pragu tehnološke singularnosti no usprkos tome i dalje nismo pronašli odgovor na ustajale društvene probleme poput korupcije. Teško je spomenuti moderno društvo bez asocijacije na tvornice. One su postale nositeljem ekonomske sigurnosti, prosperiteta i ležernosti, ali i poveznica sa pohlepom, ekološkim katastrofama i neumjerenosti. Sličnom poetikom bave se i braća Chapman. U njihovom radu "The Sum of all evil" razapinju lik Ronalda McDonalda te propitkuju njegovu transformaciju iz industrijskog mesije u nositelja propasti. Na sličan način koristim parazita kao sumu zla proteklog iz korupcije, nepotizma i pohlepe, dok tvornicu vidim kao industrijskoga mesiju, hranitelja svojih radnika i njihovih obitelji.

Društvene probleme propitkuju mnogi drugi umjetnici putem različitih medija. Damien Hirst u svojoj "posljednjoj večeri" iznosi sliku društva ovisnog u ljekovima sa gotovo religijskim poimanjem farmaceutskih pripravaka dok Paul McCarthy propitkuje društvene ideale koristeći ikone poput snjeguljice.

Ovaj završni rad fokusiran je na problem korupcije koristeći personifikaciju parazita. Poput parazita korupcija koristi domenu skrovitosti, a odaje ju šteta koju ostavlja na domaćinu. Korupcija je globalni fenomen kojemu se pridodaje sve veća pozornost na političkoj pozornici Hrvatske čije je suzbijanje zadani kriterij za članstvo u Europskoj uniji. Njezinu prisutnost nemoguće je izmjeriti sve dok implikacije/posljedice ne postaju jasne. Ona dovodi do dohodovne nejednakosti, smanjenja resursa u školstvu, zdravstvu i socijalnoj skrbi, narušava konkurentnost kompanija i javnu infrastrukturu te uvelike narušava ugled Hrvatske u svijetu čime postaje odbojna stranim investicijama.

Odgovor na ovog parazita nije jednostavan, on iščekuje snažnu volju političkih aktera i građana. Istraživanje Transparency International Hrvatska pokazalo je visoku

svijest građana o korupciji no unatoč tome narod ostaje demoraliziran u borbi protiv nje. Stoga u ovom završnom radu ulazim u ulogu umjetnika društvenog kritičara i predstavljam autorsku umjetničku interpretaciju korupcije, gdje je korupcija zlatni parazit na uzvisni i postepeno crpi tvornicu na samom rubu kolapsa. Istovremeno ulažem nadu u lančanu reakciju gdje umjetnost potencira diskurs o problemu ojačavajući moral i volju društva na putu do promjene.

5. TEHNIKA I MATERIJALI IZVEDBE

Odabrani materijali za ovaj završni rad također su nositelji simbolične poruke. Početna premisa u odabiru je skromnost materijala, njegova dostupnost te tragovi deterioracije kako bi se dočarala atmosfera oronule tvornice. Za podlogu korištene su dvije kocke stiropora spojene zajedno simulirajući zemlju sa uzvisinom.

Stiropor je oblikovan pomoću kidanja, rezanja i te obrade brusnim papirom. Ova tri postupka oblikovanja korištena su naizmjenično i nasumično, s ciljem maksimalne ekspresije. Na formiranu površinu stiropora nanescena je smjesa novinskog papira, ljepila za drvo, vode te papirnatih ručnika nakon čega slijedi sloj smeđe boje. Na obojanoj podlogi mjestimično je intervenirano ugljenom i kredom.

Podnožjem uzvisine dominira simbolična tvornica, motiv ovog rada. Čine ju tri kartonska zida te drvena konstrukcija sa oštećenim krovom izrađenim od korodiranih metalnih pločica. Na zidovima smješteni su redovi nasumično zabarikadiranih prozora koji stvaraju dinamičnu igru svjetla i sjene.

Uzdignut nad tvornicom nalazi se 'Antagonist', zlatni krpelj, predstavnik pokvarenog društvenog miljea. Izrađen je od komada stiropora tretiranih slojevima papira i ljepila za drvo. Iz njegove glave izlaze dvije sisaljke prodirući kroz krov tvornice. Cjelokupan rad prožimaju različiti detalji od plastike, papira, kartona i drveta. Njihova je uloga unošenje dinamike u kompoziciju te ilustriranje zapuštenog prostora i oronule, turobne atmosfere. Dodatno, odabir više vrsta materijala specifičnih tekstura stvara raznolikost površine na radu.

Izlaganje rada predviđeno je u zatvorenom prostoru, na povišenom postolju sa mogućnosti promatranja iz svih kutova. Uz rad dolazi i kratki tekstualni dodatak sa porukom:

“Bolesnik: Tvornica 017.

Simptomi: iscrpljenost, postepena fizička degeneracija i letargija.

Uzročnik: Parasitiformes Corruptus”

Svrha tekstualne poruke je poziv i pružanje smjernica promatraču za promišljanje o problematici predstavljenoj u djelu.

6. ZAKLJUČAK

Intencija tijekom procesa osmišljavanja i produkcije ovog završnog rada bila je moje preuzimanje uloge umjetnika kao kritičara društvenih pojava te prezentacija određenog problema publici sa ciljem poticanja pozitivne promjene. Radeći na 'Parazitu' bavio sam se promišljanjem odnosa društva i umjetnosti kroz kompleksne pojave prouzročene nepravilnostima u tranzicijskim aferama koje su upropastile brojne pogone i rezultirala ukidanjem tisuća radnih mjesta. Tijekom cijelog procesa pratila me sjena posrnulog osječkog diva kao što je dosljeno činila tokom proteklih godina osobnog i umjetničkog sazrijevanja. Želio sam ispričati priču o sudbini, ne samo ove tvornice već i stotina ostalih ruina čiju su sudbinu zapečatili pohlepa, nepotizam i korupcija.

Njihovu priču utjelovljujem u radu gdje kontrast oronule ruševine i zlatnog parazita ukazuje na nepravilnost te sve veći sraz između siromašne većine i bogate manjine.

7. LITERATURA

- Šuvaković, Miško. 2005. Pojmovnik suvremene umjetnosti, Zagreb: Horetzky,
- Millet, Catherine. 2004. Suvremena umjetnost, Zagreb: Muzej Suvremene umjetnosti
- Lucie-Smith, Edward. 1978. Umjetnost danas, Zagreb: Mladost
- Danto, Arthur. C. 1997. Preobražaj svakidašnjeg, Zagreb: Kruzak
- Michaud, Yves. 2004. Umjetnost u plinovitu stanju, Zagreb: Naklada Ljevak
- Collins, Judith. 2007. Sculpture Today, Phaidon,
- Collings, Matthew - This is modern art, dokumentarni film, 1994. Channel 4
- Jake and Dinos Chapman. 2015. Offending Taste, Louisiana channel
- <https://www.youtube.com/watch?v=crPhUkeS3Gc&t=93s> (13. srpnja, 2018.)

8. SAŽETAK

Završni rad Parazit stavlja u perspektivu društveni problem korupcije i angažiranu umjetnost kao metodu kritiziranja i borbe protiv tih problema. Koristeći model parazita kao metaforu za korupciju, nepotizam i pohlepu te njegovim “iscrpljivanjem” već oronule tvornice ukazujem na štetu koju te negativne društvene pojave ostavljaju. Istovremeno elaboriram definiciju angažirane umjetnosti kroz vlastiti rad i primjere u suvremenoj umjetnosti izazvan primjerom devastiranog kompleksa Osječke ljevaonice željeza i tvornice strojeva.

Ključne riječi: Parazit, tvornica, angažirana umjetnost, kritika, društvo.

Key words: Parasite, factory, socially engaged art, critique, society.

9. PRILOZI

Prilog 1: maketa *Parazit*

Prilog 2: *Parazit*, detalj

Prilog 3: *Parazit*, detalj

Prilog 4: Jake i Dinos Chapman, *Sum of all Evil*, detalj, 2012.

Prilog 5: Jake i Dinos Chapman, *Sum of all Evil*, detalj.

Prilog 6: Paul McCarthy, *White snow cake*, 2011.

Prilog 7: Damien Hirst, *The last supper*, 1999.

Prilog 8: Ai Weiwei, *Straight*, 2008-2012.